

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

חמש עשרה נשים

פרק ראשון

יבמות

יז.

(א) וְגַם קִדְּוִשֵׁן עַבְדְּךָ.
(ב) וְעַל שֵׁן אֶת לֶקְמֵן כֵּן.
(ג) קִדְּוִשֵׁן סֵם: (ד) לֶקְמֵן כֵּן, (ה) כַּמְבֹאֵר בַּמִּסָּה כֵּלָה.

תום' חד מקמאי

פרק ביצה. הא דתנן עשה בה מאמר ומתחילת חולצת ולא מתיבמת ה"ה אע"ג דלא עבד בה מאמר שנה מחליץ חלצה יבומי לא מבימה דקילי כשמואל דאמר יש ויקה אפי' בחיי אחי והיה צרח (ב) אחות אשה בויקה. והא דתנן עשה בה מאמר לאפוקי מבי"ש דהמרי מאמר קונה קנין גמור קמיל:

הנהות

על תום' חד מקמאי (א) צ"ל אשה אחי שלם היה בעולמו פיקס.

הנהות הב"ח

(א) גבי ח"ל נק' הגא' מן ישראלית (ת"מ) וי"ב צמקסות מטאר דלא גרס ליה אכל בסוף ס' האומר מפרש דגרסי ליה הסוס' ע"ש דף ק"ח ע"ב: (ב) שם מה גבול ומה גבולות: אי לאו: אמריה וכו' דכך וידע שמייה דכך אמי משכח לאחר פטירתו של רב אפי' נלפי שמואל וקאמר כי הדך: (ג) רש"י ד"ה כי אמריה וכו' דכך וידע שמייה דכך אמי משכח לאחר פטירתו של רב אפי' נלפי שמואל וקאמר כי הדך: (ד) ד"ה איטרוי איטרוי נקט ג"כ כמו דף למ"ד: (ה) ד"ה הלשונה זו היא אשת אחי הראשון [שנפלה לפניו: (ו) תוס' ד"ה ואין נק' וכו' דאי נמי יולדת נ: (ז) בא"ד מאי קאמר ש"מ נ"ב לקמן דף ק"ג ע"א: (ח) בא"ד דוקא נקט כתיב כי יסיר את נק' למעוטי ורעו:

תורה אור השלם

(א) פ"י גרדי כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם חרש את חלקיהם: [הושע ה' ז']
(ב) מ"ד שאול אפרם כפונת אגאלם אהי דבריד מות אהי קטבר שאול נחם יפתר פשיני: [הושע י' יד']

הנהות וצינונים

(א) ש"מ" ליתא בדפוס"י ובה תבין הנהות הב"ח אות ד: [ב] כתי' חרבא, אגאלם" ליתא ברוב הכתי" וכן ליתא בריש"י כתי"י: [ד] במקום "נהו גזון וכתי' הנוטח בכתי' ניהבנד או ניהוונד (ע"י קידושין עב ע"א.) והס"ד: [ה] צ"ל בנות עשרת השבטים בעוברי כוכבים כי (גליון) מהרש"ל, ועיי' בית פנתס: [ו] צ"ל "אחר (גליון): [ז] והרש"ל מקיים גירסא זו (גליון): [ח] הדי"א (דפוס) ומהרש"ל: [ט] ג"י מהרש"ל היה לו לומר כי תסיר דאי בראשונים ובכתי' דא"כ היה לו לומר כי העובדת כוכבים תסיר ש"מ" ליתא: [י] הוא יין לבן (גליון) מהרש"ל, ועיי' פסחים פז ע"ב, וצ"ל טיליא חריפא (מהרש"ל [השלם]): [יא] הבאה"מ מוסף באן תיבות הגמרא ביגונדו ואי"ל ש"א"ל: [יב] צ"ל ציבום (מהרש"ל [השלם]): [יג] דפוס"י דלפ"י. כתי' וקשה לר"ח דבנך קרוי בנך: [יד] בנך בו' קרוי. יעב"ן (גליון): [טו] "יתה" ליתא בכתי', ובדפוס"י יתיה. בהדגום לפנינו "אזי טענין ית בוך מבחר פולחני", וכענין העתיקו בחוסי' קדושין סח ע"ב ד"ה בנך: [טז] אי נמי שפא. כן נראה לי להגיה (שיטה מקובצת): [יז] פ"י עמוקה כשאלו (גליון): [יח] שייך אמתני' לקמן יח ע"ב (במקוי הגר"י): [יט] וכן מהקם מהרש"ל וכתב וי"ב אינו מן הגמרא אלא הוא מפירושו רש"י: [כ] ע"י חכמת מנחם. בדפוס"י ובכתי' ליתא לקמן בדה"ב מאן "לפני לוי":

זו חדיב נהר גזון וכו' מושכי חידקי ודומקיא: לפסול. רובן ממזרים שנטמעו עשרת השבטים צעודות¹ כוכבים וצניחן הרי הן כשיראלים ונהוג בהן איסור ממזרות והן לא נזהרו ונשאלו זה אחותו או צמו והרי הן ממזרים: כי אמריה קמיה דשמואל. עד השמא

מילתיה דרב יהודה (משמיה דרב אפי' קאמר ואחר¹ פטירתו של רב אפי' נלפי שמואל¹) וקאמר כי הדך אמריה להא דרב אפי' קמיה דשמואל דמושעין לקדושין: ¹ אמר בנך הבא מן ישראלית קרוי בנך קרוי בנך אלא בנה. דנפקא לן ממי יסיר את בנך מאחרי (דג"ס י) ולא כתיב כי תסיר את בנך אלמלא לאו אצמו לא תקח לבנך מהדר דא"כ היה לו לומר כי העובדת כוכבים תסיר ש"מ¹ דאי נמי יולדת נק' לעובדת כוכבים לא בנך מיקרי ולא קריין ציה כי תסיר את בנך הילכך עובדי כוכבים גמורים הם: והאיכא בנות. שנטבו ונשאלו עובדי כוכבים והולידו מהם: ואמר רבינא. לקמן צ"ב (דף טז.) נן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך דכתיב בתך לא תתן לבנו כי יסיר את בנך מאחרי מדללא כתיב קאי וה"ק שמא תלד לו בן ויסירו האב מאחרי וקא קרי ליה בנך וליחוש לקידושין: דההוא דרא. דעשרת השבטים: איצטרוי איצטרוי. (ז) נצקע רחמן מלקוטו זרע ונעשו עקרות: איצטרוי. לשון ציקוע כמו טיליא¹ חריפי דמלרי זיקי (ע"ז ד' ג') וכמו צירא דמיטו (פסחים דף מ.) וקאמר כי הדך: יומא שבא. משום דממזרים הם ונטמעו צישראל ופוסלים אותן: היינו תרמוד היינו תמוד. ודקאמר הא תרוב לא תרבי כולה: דאיכפואי כשחכרה מכאן נכפלה וניצנית מנכאן: וקא הוי. מקשה: אמר. עולא עליה דרב המנונא מה גברא ומה גברא כמה הוא גדול: אי לא דהרפניא מאתיה. שאינס מיוחסים: שהכ"ז פונים שם. כל פסולין שאין מולאין אשה פוטין והולדין סס: והיא עמוקה. ורעה לדבר זה יומר מגיהנס דאילו ליורדי גיהנס איכא תקנתא דכתיב מיד שאול אפרם ממות אגאלם ואילו פסול לית להו תקנתא פסולי דהרפניא משום פסולי דמישון ופסולי דמישון משום פסולי דתרמוד פסולי דתרמוד משום עבדי שלמה והיינו דאמרי אינשי קבא רבא וקבא זומא מיגנדר ואזיל לשאול ומשאול לתרמוד ומתרמוד למישון וממישון להרפניא:

הדרן עלך חמש עשרה נשים

ביצה יאשת אחיו שלא היה בעולמו שני אחים ומת אחד מהן וגולד להן אח ואח"כ ייבם השני את אשת אחיו ומת הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשניה משום צרתה עשה בה מאמר ומת שניה חולצת ולא מתייבמת: גמ' אמר רב נחמן מאן דתני ראשונה לא משתבש מאן דתני שניה לא משתבש מאן דתני ראשונה

הדרן עלך חמש עשרה נשים

ביצה אשת אחיו שלא היה בעולמו. פוטרת ארתה: ונולד להם אח. ומלאה זקוקה ליבם¹ ועליו אסורה משום אשת אחיו ולא היה בעולמו: ואח"כ ייבם השני את אשת אחיו. ולו אשה אחרת ומת: הראשונה. זו היא אשת (ה) ראוון שנפלה לפניו כבר פעם אחת: יוצאה. ונפטרת מזה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו כו': עשה בה. זה שמת מאמר ולא הספיק לכונסה עד שמת: שניה חולצת. ולא מיפטרת משום ארת ארתה דללו ארתה ממש היא: וא"כ מתייבמת. דמאמר קונה מקלנת והיא ארת ערוה צמקנת מדרבנן: מאן דתני ראשונה. מאן דקרי לה ראשונה להן שנפלה לפני לוי שני פעמים לא משתבש ומאן דקרי לה שניה לא משתבש: ראשונה

ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה. פירש בקונטרס מדמכתב כי יסיר ולא כתב כי תסיר משמע דלא קאי אצמו לא תקח לבנך דאי (י) יולדת נק' לעובדת כוכבים לאו בנך מיקרי ולא קריין ציה כי תסיר את בנך אלא אצמך לא תתן לבנו קאי וה"ק שמא תלד לו בן ויסירו האב מאחרי שאלו קרוי בנך וקשה לר"ח לפירושו דפ"י¹ בנך קרוי בנך היינו בנך הבא מן ישראלית שאצמו עובד כוכבים ועליה קאי כי יסיר וא"כ אמאי מיימי ואמר רבינא נן בתך כו' הרי הן ממש דברי שמואל ורבינא נמי מאי קאמר (י) ש"מ מדר' יוחנן מה שייך לומר ש"מ דהן ממש דברי רבי יוחנן ואומר ר"ח דכי יסיר אצמו לא תקח לבנך קאי והכי קאמר כי יסיר החותן את בנך מאחרי והיינו הסרה שאין הזרע מתייחס אחר בנך אלא אחר העובדת כוכבים דאין קרוי בנך אלא צנה ושמואל ורבי יוחנן לא פירשו כלום צעוד כוכבים הבא על צנה ישראל אלא רבינא מדקדק דבן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך מדללא כתיב כי יסיר את בנך ש"מ דלית צנה הסרה משום דמתייחס אחריה ואין נראה לר"י דכי יסיר משמע כמו הסרה מאת הקצ"ה כדמתרגמי' ארי יטעי יתה¹ ודרש"י נמי¹ ממי יסיר לציבות כל המסירים ועוד פירש ר"ח צע"א דשמואל ורבי יוחנן דייקי ממי יסיר את בנך דמשמע דוקא על הסרתו הקפיד הכתוב שלא יטעהו ולא על הסרת בן בנו דכיון דבא מן העובדת כוכבים אין קרוי בנך אלא צנה מדללא כתיב כי יסיר או כי יסיר בנך וזרעו מאחרי ורבינא דייק ש"מ נן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך דדוקא צנך (ה) כי יסיר את בנך למעוטי ורעו אצל צנך אפי' זרעו יש לתוס' להסרה:

פסולי דמישון משום פסולי דתרמוד. והא דלמאר' צפרק שני דקדושין (דף מט.) עשרה קצין עוזה ירדו לעולם תשעה נטלה מישן ואחת כל העולם פ"י לפי שהן ממזרים¹ הא דלא נקט תרמוד שפסולין יוחר שמא אשחכרוב למישן עד שגדלו יותר מתרמוד ושמא¹ בתרמוד היו רוב עובדי כוכבים וצמישן רוב ישראל:

משאול לתרמוד. שאול קורא צבאל¹ לפי שחמילה גלו כולם לצבל כשרים ופסולים ומצבל הלכו כל הפסולים לתרמוד כדלמר צעשרה יחסין (קדושין סט.) דלא עלה עורא מצבל עד שעשאה כסולת נקיה ומונה כסדר שהלכו הפסולים מונו לזו כמו שהקצ הולך ומתגלגל מכאן לכאן: הדרן עלך חמש עשרה נשים

הדרן עלך חמש עשרה נשים

ביצה עשה בה מאמר. דסיפא (דף טז.) לא אלתרין דמרישא שמעי' לה אלא אידי דמתני ליה צרישא תנא להו נמי צסיפא: מאן דתני ראשונה לא משתבש. הכא לא צעי מאן דתני ראשונה אמאי לא תני שניה כדדייק צריש מוס' ע"ז (דף ג' טז) מאן דתני אידיהן מ"ט לא תני עידיהן דהחם צעי משום דה"ל למיתני לשון עדות כדכתיב יתנו עידיהן וילדקו וכתר דמשני דתצבא עדיף הדך פריך מאן דתני עידיהן מאי טעמא לא תני אידיהן: אשת

ביצה

ביצה עשה בה מאמר. דסיפא (דף טז.) לא אלתרין דמרישא שמעי' לה אלא אידי דמתני ליה צרישא תנא להו נמי צסיפא: מאן דתני ראשונה לא משתבש. הכא לא צעי מאן דתני ראשונה אמאי לא תני שניה כדדייק צריש מוס' ע"ז (דף ג' טז) מאן דתני אידיהן מ"ט לא תני עידיהן דהחם צעי משום דה"ל למיתני לשון עדות כדכתיב יתנו עידיהן וילדקו וכתר דמשני דתצבא עדיף הדך פריך מאן דתני עידיהן מאי טעמא לא תני אידיהן: אשת

ראשונה

סח א מיי פ"ב מהל' איסורי ביאה הלכה ז: א ב מיי פ"ז מהל' יטם הלכה ח ממנו עשין נא נב טוש"ע אה"ע סימן קעג סעיף י:

תוספות ישנים

ואמר רבינא ש"מ בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך כוכבים פירוש מדללא קאמר כי יסירם מכלל דבן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך ומ"ה לא רנה לבללם יחד כי הדבר אינו שוה בשניהם כלומר בנך ובתך משום דבנך ליכא חששא כ"א ממנו אצל מצנו ליכא חששא שהוא נן העובדת כוכבים ואין קרוי בנך אצל בתך יט שם חששא ממנה ומנה כי צנה דין הוא שילך אחר מעשיו וא"כ צנך יט שני הסרות אחד ממנה שמסירה לעובדת כוכבים וגם צנה הוא מסיר לעובדת כוכבים והוא קרוי בנך כי הולך אחר האם:

ליקוטי רש"י

[התחלה בדרך טו:]
לא יאמר על בנה לא תקח כי תסיר את בנך מאחרי אלא כי יסיר את בנך ויג' ודברים ז' ד'. כי יסיר את בנך. מדללא כתיב כי תסיר ש"מ הכי קאמר בנך לא על בנך לבנו כי יסיר געל בתך את בנך שחלד לו בנך מאחרי אצל אצמו לא תקח לבנך לא יסיר געל וכן קריין ציה כי תסיר צה העובד כוכבים את בנך שחלד מאחרי אלמלא בנך מן העובד כוכבים שילדה לו בתך קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך ולקמן כגו. כי יסיר את בנך. לפי מיינה כתיב בתך לא תתן לבנו ובמה לא תקח לבנך מדללא ליה כי יסיר את בנך מדללא כתיב כי יסיר את בנך משמע דבן הנולד לעובד כוכבים מנכר קאמר שסירנו העובד כוכבים מאחרי ושמישין דבן בתך אפילו מן העובד כוכבים קרוי בנך. ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך. מדללא כתיב נמי כי תסיר את בנך דמשמע מיינה דקפידו נמי קרא צנכו לא תקח לבנך משום כי תסיר את הבן הנולד לה מנכר אלמלא נן העובדת כוכבים אינו קרוי בנך אלא בנה. בנך הבא מן ישראלית קרוי בנך. נק' משראליית קרוי בנך. נק' משראליית קרוי בנך כו'. לאו מקרא דיק לה אלא ה"ק מדללא קפיד קרא אבן הנולד ממנה ש"מ בנך משראליית קרוי בנך אצל בנך מן העובדת כוכבים אינו קרוי בנך. [קידושין סח.] ש"מ. מדכתיב כי יסיר את בנך ומקמיין ליה בנך שחלד בנך לעובד כוכבים אלמלא בנך הבא מן העובד כוכבים קרוי נמי בנך נן שחלד בנך מן העובד כוכבים בנך. מדקרי ליה לנן צה ישראלית הבא מן העובד כוכבים בנך [קידושין שם]. בנים זרים ילדו. שנתחטפו עם עבד'ים [הושע ה' ז']. מיד שאול אפרם. אפי' הוא שיימי פודס מיד שאול וגואלם ממות [שם יג' יד']. [המשך בסוף התוספת]

[המשך בסוף התוספת]

עד כאן. ואין נראה כן מדברי הפוסקים אלא אפילו לא אמרו כן אלא בשעת מעשה סומכים עליהם. וגם נהגוהו מיימון (קושטנטינא) פרק ד' (ה"ט) כחזק דמשמע מדברי הר"ף דלא סמכינן אהני אלא אם כן הם מסיחים לפי מומם וכחזו דאין נראה לראב"ה אלא אפילו נמחטוים להעיד נאמנים ז' וכ"כ

[קמח] דנפלה לפי מוכה שחין הוה אמינא דמיפוק בלא חליצה דלדעתא דהכי לא קידשה נפשה מעיקרא אי לאו מטעמא דמינא ניח לה דטב למיחז טן דו וכו' אבל לגבי מומר ליכא למימר הכי דאין סקדי דלא ניחא לה כי יעצרה על דם לטוב עליה כל זמן שהיא נדה. ובהגהות מרדכי (פרק הסולן סי'

שהוא אחיו מאביו (ב): (א) אבל אם נולד אחרי מותו או שהוא אחיו מאמו אינו זוקק אשתו ליבום: ג גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו הרי הם כזרים ואין להם אחוה זה עם זה לענין יבום אפילו אחד מהם הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה (ג) ואפילו הם תאומים ונולדו בקדושה הרי הם כזרים ואין להם אחוה עד שיהיו שניהם הורתם ולידתם בקדושה: ד—ה כתב רב שרירא

נמרדכי פרק מלות חליצה (סי' נח): (א) וכו' אבל אם נולד אחרי מותו. כבר נתבאר (לפיל ד"ה ומ"ש ונלמ): ומ"ש או שהוא אחיו פאמו. ג"ש פרק ז' דינמות (יז): מיימין מקלא דאינו זוקק ליבום אלא אחיו מאביו אבל אחיו מאמו ולא מאביו לא:

ג גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו הרי הם כזרים ואין להם זה על זה יבום אפילו אחד מהם הורתו שלא בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה. משנה בפרק נושאין (יז): ומ"ש ואפילו הם תאומים ונולדו בקדושה. כלומר אלא הורחם שלא בקדושה: הרי הם כזרים ואין להם אחוה עד שיהיו שניהם הורתם ולידתם בקדושה. נתימח טס:

ד—ה כתב רב שרירא גאון נפלה לפני משומד וכו' ורב יהודאי כתב אי כד נסבה בעלה (ה) הוי יבם משומד לא בעיא חליצה מיניה ואם היה הבעל משומד ויושבת תחתיו ט ומת בשמדו בלא בנים אינה צריכה יבום דהא לאו אחיו הוה ואין זוקק לה חליצה י' עד כאן.

ד—ה כתב רב שרירא גאון נפלה לפני משומד וכו' ורב יהודאי כתב אי כד נסבה בעלה הוי יבם משומד לא בעיא חליצה מיניה ואם היה הבעל משומד ויושבת תחתיו וי' ומת בשמדו בלא בנים אינה צריכה יבום דהא לאו אחיו הוה ואין זוקק לה חליצה י' עד כאן. דהעמיק מספר העיטור (סוף גט חליצה ז'): יא אלא שבמקום שכמו נספרי רבינו רב יהודאי כתב שנראה שאלו לחלוק על דברי רב שרירא כחזק טס וכחזק רב יהודאי שנראה שאינו חולק על דברי רב שרירא אלא מפרש דבריו יג. והרנ המגיד בפרק אי מהלכות יבום (ה"ו) העמיק דברי רב שרירא ודברי רב יהודאי כמו שכתב המרדכי וכתב שהרשב"א (ינמות ככ ד"ה ממ"י) תמה על כל דברי רב יהודאי יד ושמדברי הרמב"ם נראה שלא כדברי רב יהודאי שכתב מי שיש לו אח מכל מקום אפילו ממזר או עובד עבודה זרה הרי זה זוקק את אשתו ליבום ולא חילק בין אם היה עובד עבודה זרה נשעם הישאולין בין נשחמד אש"כ וכל שכן טו צעל משומד ואם כשר טס מט שהיא זוקקה לחליצה וליבום וכמו שכתב הרשב"א ז"ל עכ"ל (ג):

דרכי משה

(ב) ובן ו כתב בנמוקי יוסף פרק גט פשוט (דף רל"ז ע"א) (עו: ד"ה לאו אורחיה למידק, ה"ב) דאשה או קרוב נאמנים על היבם או על היבמה שהיא אשת המת: (ג) ובן כתב נמוקי יוסף פרק ב' דיבמות (דף ת"ז ע"א) (ד: ד"ה מתני'):

פרישה

(או שהוא אחיו פאמו. דכתיב ודמים טו ה) כי ישט טו"ט יתדו ודעו רסמיטו ז"ל (ינמות ט): יתדו המיחידים נמלה זלאיין ליש זה אם זה. כמות פסיס): (ג) ואפילו הם תאומים. למה לומר שהורחם שלא בקדושה (דאין להי יבום אמר אפיס שהרעם עיטור אלא אמר אמם שלפנס בקדושה דומה לשני אחים מן האם. כמות פסיס): (נפלה לפני מומר וכו') זוקקה ליבום. שמעתי הטעם דמיימין שמה ירהר פשוט בלוי והי ישראל גמור אל אם היה הטעל מומר ומם נשמטו וכו'

הגהות והערות

בנדפס הצינו אות זו של הר"ם על דברי הבית יוסף ד"ה ומ"ש ואפילו עבר, קודם וכתב הרמב"ם והוא הדין. כמהורותנו באו הדברים כאן על דברי הטור על פי ד"ם הארוך: ז' דמשום עיגונא אקילו בה ובשכירה, וכל כה"ג לא חיישנן לחשדא וכו' ועוד דכל רבר גלוי לא משקרי כדאמרינן מילתא דעבידא לגלוי לא משקריי גבי עדות החדש (הגהות מיימוניות טז): ח] מהר"י בן חביב בתשובה שבשו"ת הרא"ם סימן מז הבין שכונת לשון זה שרק המומר עצמו שהורתו ולידתו קודם המרה זוקק אבל זרעו שהורתו ולידתו אחר המרה אינו זוקק, וחילק בין מומר מרצון שכך הוא הדין למומר מאונס שזרעו כמותו. והרא"ם שם כסימן מח השיג עליו דבני המשומד נמי אף על פי שנשחמדו ברצונו הורתו ולידתו בקדושה קרינן בהו כיון דמשומד לא פקעה קדושתיה מיניה אפילו אם נשחמדו ברצונו ובלבד שתהא אמו ישראלית או משומדת שהיא מורע ישראל. ובכנה"ג הגהת הטור אות ח כתב שכרבי הרא"ם כתב גם מהר"י בן לב ח"א כלל ב [סימן טו]: ט] בעיבור שמזכיר הבית יוסף ובנמוקי" (סוף ד: ה) העתיק, וישבה תחתיו באונס. ועיין ב"ת ריש סעיף ד: י' בבית יוסף העתיק ואינה זוקקה לחליצה. ובעיטור, ואינה זוקקה נמי לחליצה: יא] בפסח הפרדס לרש"י, עמ' קט במהורות עהרנריין, הביא כל לשון רב שרירא בענין. עיין שם: יב] בדברים האלה כתב מהר"י בן חביב בתשובתו שבשו"ת הרא"ם סימן מז, עיי"ש. ועיי"ש סימן מח בסוף התשובה שהרא"ם השיב על זה, כיון שבשעת מיתה היבם משומד ואין זוקקה לו היאך תהיה חרות להיזקק לו

קנז¹⁶¹ נפלה לפני יבם מומר. במרדכי פרק החולץ הביא בשם מר רב יהודאי גאון ושאר גאונים שכתבו דיבם מומר אינו זוקק אשת אחיו (ופטורה) [ופטורה] בלא חליצה וכן אם הבעל מומר ומת בהמתו אין אשתו צריכה חליצה ע"ש שכתב במרדכי

טעמא דגאונים ז"ל משום דמומר להכעיס מותר להלוות ברבית משום דלא אחיך הוא וגבי נשך כתיב אחוה ע"ש, וקשה לי דהתם מיירי באחוה דמצות שהרי אפי' אינו אחיו ממש אסור להלוותו ברבית אלא משום דכל ישראל אחי' במצות ניהו ולהכי במומר דלאו אחיו במצות מותר להלוותו ברבית אבל ביבום מיירי באחים ממש א"כ אפילו אינו אחיו במצות מ"מ אחיו הוא:

מומר אינו אחיו במצות אבל נחשב אחוה ממש

ועיין ב"י שכתב ז"ל ויש לתמוה על מי שעלה על דעתו היתר זה ועל מר יהודאי גאון שנכתב בשמו משום דגמירי דמאור עינים הוי ולפעמים כותבי תלמודיו בשמו מה שלא עלה על דעתו אך על תלמידיו הכותבין כן יש לתמוה ועל בעל העיטור שהעתיק דבריהם למה לא רופס כו' דדבר פשוט הוא שאין לדבריהם אלו שורש וענף ולא שום צד סמך כלל עכ"ל וע"ש:

ובכרי שלא להשוות הבעל העיטור ותלמידי הגאון ח"ו כטועים בדבר משנה נראה לענ"ד בטעמא דהגאונים. משום דכבר כתבו הגאונים דמומר אינו יורש דבר תורה, ובתשובת הרא"ש כלל י"ז כתב בשם רבינו משלם בשם רבינו קלונימוס רכי המיר לא מקרי זרעי ולא ירית לי' לאבוהי כדכתיב להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו כו' עד מי שזרעו מיוחס אחריו יצא מומר שאין זרעו מיוחס אחריו ע"ש. וכן במרדכי פ"ק דקידושין פסק מר רב צדק גאון דמומר אינו יורש את אביו והא דפריך ודלמא ישראל מומר שאני הכי פירושא דלמא ישראל מומר מוריש לבניו ע"ש. ומשמע מדאורייתא קאמר מרדכיא לי' הא דישראל מומר שאני וכן הכריח מהרד"ך בחשו' בית כ"ח ע"ש. וכיון דאינו יורש את אביו ד"ת ממילא אינו זוקק אשת אחיו ליבום דיבום בנחלה תל"י רחמנא כדאמרינן פ"ק דיבמות רף י"ז יחדו מיוחדים בנחלה פרט לאחי' מן האם ופירש"י שישירשין נחלה אחת ויורשין זה את זה. וכיון דמומר אינו יורש את אביו לא הוה מיוחדין בנחלה וה"ל כאחי' מן דאם

זרעי ולא ירית לי' לאבוהי כדכתיב להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו כו' עד מי שזרעו מיוחס אחריו יצא מומר שאין זרעו מיוחס אחריו ע"ש. וכן במרדכי פ"ק דקידושין פסק מר רב צדק גאון דמומר אינו יורש את אביו והא דפריך ודלמא ישראל מומר שאני הכי פירושא דלמא ישראל מומר מוריש לבניו ע"ש. ומשמע מדאורייתא קאמר מרדכיא לי' הא דישראל מומר שאני וכן הכריח מהרד"ך בחשו' בית כ"ח ע"ש. וכיון דאינו יורש את אביו ד"ת ממילא אינו זוקק אשת אחיו ליבום דיבום בנחלה תל"י רחמנא כדאמרינן פ"ק דיבמות רף י"ז יחדו מיוחדים בנחלה פרט לאחי' מן האם ופירש"י שישירשין נחלה אחת ויורשין זה את זה. וכיון דמומר אינו יורש את אביו לא הוה מיוחדין בנחלה וה"ל כאחי' מן דאם

שאינו זוקק ליבום:

סימן קנז

דיני גרים ומומר ואיזה נקרא אח ליבום

ובו י סעיפים

א. מי שיש לו אח מאביו אפילו הוא ממזר או עובד ע"א ואפילו הוא קטן משיצא ראשו ורובו לאויר העולם קודם שימות אחיו הרי זה זוקק (פי' קושך מענין וסוף אסור בזיקים) את אשתו ליבום אפילו הוא גוסס או פצוע מכות שאינו יכול לחיות מהם לא תנשא כל זמן שהוא חי אבל אם הוא אחיו מאמו או שנולד אחר מותו יבמתו מותרת לשוק וכן אם היה לו אח מהשפחה או מהנכרית אינו זוקק את אשתו אע"פ שהיתה לידתו בקדושה הואיל והורתו היתה שלא בקדושה:
ב. אפילו קרוב או אשה או עבד או קטן שהוא מכיר ונבון נאמנים לומר זה פלוני אחי פלוני מאביו וזה היא יבמתו וחולצים או מיבמים על פיהם:

ג. גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו אין להם אחוה כלל אפילו אחד מהם הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והב' הורתו ולידתו בקדושה ואפילו הם תאומים ונולדו בקדושה אין להם אחוה עד שיהיו שניהם הורתם ולידתם בקדושה:

ד. ¹⁶¹ נפלה לפני יבם מומר יש מי שמתיר אם היה מומר כשנשא אחיו ואין לסמוך עליו: הגה מיסו אס עברה ונשאת בלא תליצה כי לא ידעה שהיה לה יבם ואח"כ נודע שיש לה יבם מומר לא תלא (מהר"י מ"נ"ז סי' ב') וי"א דוקא אם חלץ לה לבסוף (מהר"י סי' נ"ד ובנימון ז"ל) היה לה שני יבמים אחד מומר והוא הגדול ואחד קטן והוא הקטן לא תלא מן הקטן ואפילו כדעבד לא מהני מן המומר (כן הציב מוהר"ם וכ"כ מהר"א ומהר"ק) אבל אם הוא חנוס מהני כדעבד (כ"כ סי' א') והמקלס אשך לו לא מומר יכול לקדש ולהתנות בתנאי כפול שאם תפול לפני מומר ליבם שלא תהא מקודשת (מהר"י ב"י"ן):

ה. היה המת מומר אשתו זקוקה לאחיו (וה"ל זרעו שיש לו משקלאלית) (כ"י וד"ע):

ו. לא היה מוחזק באחים ואמר יש לי אחים אינו נאמן בא אחד ואמר אני אחיו אינו נאמן ואפילו עד אחד (או קרוב) מעיד עליו שהוא אחיו אינו נאמן להוציאה מחזקתה:

ז. היה מוחזק באחים ואמר בשעת מיתתו אין לי אחים אינו נאמן וכן אם אמר על מי שהוחזק אחיו אין זה אחי אינו נאמן:

ח. לא היה מוחזק באחים ויצא קול שיש עדים שיעידו שיש לו אחים והעדים במדינה אחרת אפילו אמר הוא בשעת מיתתו אין לי אח הרי זו חוששת ותמתין עד שיביאו עדים שאמרו וישאלו:

ט. אשה שאין לבעלה בן ולא אח וחמותה וחמיה במ"ה ומת בעלה מותרת לינשא ולא חיישין שמא ילדה חמותה זכר והיא זקוקה לו אבל אם יצאתה חמותה מכאן מעוברת חוששין שמא ילדה זכר והיא זקוקה לו:

מומר אינו זרעו לירושו

יבום בנחלה תל"י

מוצק. שוב ראיתי בריטב"א דיכמות שכתב רש"י תרתי בעי יורשין זא"ז ויורשין ירושה אחת מאביהם, א"כ יש להצדיק דברי הגאון ז"ל. ולקמן, סי' פ"ח ישבתי שיטת הגאונים על נכון:

ומצוה לקיים דברי חכמים, נלענ"ד עפ"י מ"ש רמב"ן פרשת דברים על פסוק [ב' ד'] אחיכם בני עשו, וז"ל יחוס ישראל מן אברהם וכל זרעו אחים כי כולם הם נימולים וזה טעם לא תתעב אדומי כי אחיך הוא רק בני הפלגשים ישמעאל ומדין וכל בני קטורה אינו באחווה מן הכתוב כי ביצחק יקרא לך זרע עכ"ל, ואם כי דבריו צריכים נגר, כבר הארכתי עליהם בגליון מג"א סי' תקצ"א סק"ז ואין כאן מקומו, מ"מ נילף מיניה דמי שלא נקרא זרע לא(ח)[ב]יו לא נקרא אח ואחיו, ומשום כן ישמעאל ובני קטורה שלא נקראו זרע אברהם, שהכתוב הוציאם מדכתיב [בראשית כ"א י"ב] כי ביצחק יקרא לך זרע, ממילא אינם אחים לישראל, משא"כ עשו שהוא זרע ליצחק עכ"פ ע"כ נקרא אח לישראל. וא"כ אחרי שהניחו הגאונים דמומר אינו יורש אביו שלא נקרא זרעו המיוחס אחריו, א"כ ממילא לא נקרא אחי ואחיו, ויש להצדיק דברי הגאונים הנ"ל לא מטעם ירושה אלא מטעם קריאת שם הנ"ל. אלא דצריך להתיישב קצת הא עשו ישראל מומר הוה [קידושין י"ח ע"א], ואין נקרא זרע יצחק:

ואלו היתה הנחה זו אמיתית שמומר לא נקרא זרע אביו, א"כ בפשיטות יש לקיים דברי הגאונים מטעם דכתיב [דברים כ"ה ז'] להקים לאחיו שם בישראל, דבן הנולד ליבם כאלו נולד להמת, כמו דמייתי רמב"ן, מקרא [רות ד' י"ז] יולד בן לנעמי, והכא התורה מעידה בבעילת נכרי כי יסיר את בנך מאחרי [דברים ז' ד'], נמצא זה המומר כשייבם אשת אחיו ומוליד ממנו בן מסירו מאחרי ה', ואלו היה להמת עצמו בן שסר מאחרי ה' לא נקרא שוב זרעו, ואין נאמר להקים לו שם בישראל ע"י זרע שיסיר, מאחרי ה', נמצא מטעם זה לא קם לייבם ולא לחליצה. אלא דשמעתא זו מרפסן איגרא א"כ מי שיש לו בן והמיר ר"ל ואין לו זרע קיימא זולתו

וצ"ע.

(ח) נראה שכונת מרן למ"ש רמב"ן בראשית ל"ח ח' בסוד וד"ל: "...וזה ענין וכו' נעמי והשכנות", ר"ל שאמרו לה יולד בן לנעמי, וכמ"ש הלבוש בכיאורו אבן יקרה על הריקאנטי שם, וכ"כ באלשיך רות שם.
(ט) שיסור כצ"ל.

וכדומה, הרי קמן שלא שב, א"כ אינה זקוקה כלל דלאו אח הוא וא"ש:

אלא שתה"ד סי' רכ"ג הקשה דבשלמא אחוה דכתיב גבי וחי אחיך עמך ולכל אבידת אחיך וכדומה דמיירי מסתם בני אדם שאינם אחים בתולדה מבטן ומלידה ומהריון, ולא נקרא אחים אלא ע"י אחים במצוה, למעוטי מומר, אבל אחוה דיבום היינו מלידה ומבטן וההוא אפי' מומר נמי אחיו הוא, שהרי אח עשו ליעקב כתיב [מלאכי א' ב'], וכתוב [במדבר כ' י"ד] כה אמר אחיך ישראל, מחמס אחיך יעקב תכסך בוושה [עובדיה י'] וכדומה, אע"ג דעשו ישראל מומר הוא מ"מ אחים מן הבטן הוא. ובספר אבני מלואים [שם] כתב זה כאלו היא חידושו, ואינו אלא דברי תה"ד הנ"ל. וקושיא גדולה ועצומה היא וצריכה נגר:

שוב כתב באבני מלואים סי' קנ"ז הנ"ל לפי שיטת גאונים דמייתי בתשו' הרא"ש [כלל י"ז סי' י'] דמומר נהי דמוריש לבניו כדילפינן מירושה לעשו נתתי את הר שעיר, מ"מ אינו יורש את אביו, כדכתיב [בראשית י"ז ז'] ולזרעך אחריו מי שזרעו מיוחס אחריו לאפוקי מומר, א"כ אחוה דיבום דבירושה תלי רחמנא, דאמרינן ביבמות י"ז ע"ב יחדו מי שמיוחדים בנחלה לאפוקי אח מן האם ע"ש, ומומר נמי לפי הנ"ל כאחים מן האם דמי דאינו מיוחד עמו בנחלה, ומעתיק שם לשון רש"י שפירש מיוחדים בנחלה שיוורשין נחלה אחת ויורשין זא"ז עכ"ל. ותמהתי מאוד על הגאון הזה שהעתיק לשון רש"י אגב שיטפא ולא נזכר דברש"י לא נמצאו תיבות אלו שיוורשים נחלה אחת, אלא שיוורשים זא"ז ע"ש, היות כן הדבר תלוי במה שיוורשים האחים זא"ז ולא במה שיוורשים שניהם את אביהם, וא"כ לפי הנחה הנ"ל דמומר לא נקרא זרע אביו אבל נקרא אחיו, א"כ כי היכי דמימעט מירושת אביו מדכתיב בפרשת נחלות שהבן יורש אביו והאי לאו בנו הוא, ה"נ איתרבי לירושת אחיו מדכתיב אחים ירשו זא"ז והאי נמי אח הוא, ושפיר הוה מיוחד בנחלה, לא דמי לאחינן מן, אס, וקושיית התה"ד על הגאונים כראי

(ה) עיין פ"ת ח"מ סי' רפ"א סק"ב דיש הסוכרים דירושת אחים הוא בלא משמוש.

(ו) ציון זה הוא תוספת שכנראה הוסיף מרן עצמו על גליון פנקס התשובות שלו אחר שכתב את תשובה סי' פ"ח, והמור"ל הראשון ערכן סי' התשובה לפי סדר סימני הספר.

(ז) ע"ע להלן סי' פ"ח ד"ה אבל, וחאו"ח סי' קס"ה ד"ה

שהעתיק דנריהם למה לא רדפס כו' דדבר פס"ג הוא שאין לדברים אלו שורש וענף ולא שום ד' סמך כלל ע"ל ע"ש.
 וכדי שלא להשוות הנעל העיטור ותלמידי הגאון מהו כטועים בדבר משנה נראה לענ"ד בטעמא דהגאונים, משום דכבר כתבו הגאונים דמומר אינו יורש דבר תורה, וכתשונת הרמ"ם כלל י"ז כתב בשם רבינו משלם בשם רבינו קלונימוס דכי המיר לא מקרי זרעו ולא ירית ליה לאפיה כדכתיב להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו כו' עד מי שזרעו מיוחס אחריו ולא מומר שאין זרעו מיוחס אחריו ע"ש, וכן במרדכי פ"ק דקידושין פסק מר רב זדק גאון דמומר אינו יורש את אביו והא דפריך ודלמא ישראל מומר שאני הכי פירושא דלמא ישראל מומר מוריש לבניו ע"ש, ומשמע מדאורייתא קאמר מדקשי ליה הא דלמא מומר שאני

וכן הכריח מהרד"ך נחשו' בית כ"ח ע"ש, וכי' דאני יורש את אביו ד"ת ממילא אינו זוקק אשת אביו ליטום דיטום בנחלה תליא רחמנא כדאמר' פ"ק דיבמות (דף י"ז) יחדו מיוחד' בנחלה פרט לאחי' מן האם ופירש"י שירשין נחלה אחת וירשין זה את זה, וכיון דמומר אינו יורש את אביו לא הוו מיוחדין בנחלה וה"ל כאחין מן האם שאינו זוקק ליטום⁸⁴.

קס"ב [א] ואחר שחלצה כותבין לה ב"ד, ומדין זמן בשטר חליצה עיין נחשו' הריב"ש סי' שפ"ה שכתב להרצ"ר חסדאי ז"ל והוא שכתב כבודך שמדברי נראה שבאחי לדמות הישר זה של זאת האשה בעט חליצה אלמא לא נתקן זמן בעט חליצה כו' ואמרת שהדין עמי בדין זה דודאי טעם גט אשה לא שייך בעט חליצה דינא אין לו פירות חנות דנת אחתו שנחשף לאחיו ותפול לפניו ליטום ותונה בתמן מועט שבין מיטה ליטום או לחליצ' אפי' לר' יוחנן ודאי לא שכיח ולא חיישי' להכי וכ"ש לדעת רש"י שאין בינמה לשוק אפי' איסור לאו כו', ואני לא

באה זו בנות ואין חוששין משום כלה לא הו' יהיב לה אהני ור"י כר"י קידושין מחזק קידושין דאף שנתן לה כספים חוששין לאו דאמתי ניהו אלא מחנה בעלמא לא מיהמני כלל לומר שלא לשם הוכחה ניכרת מחוך מעשיהם כל שיש הוכחה ניכרת מחוך מעשיהם שנתן לאחר היחוד הו' ראי' שלא היה נכסיו כספיו שנתן לפיג אינו אלא משום דס"ל דלא למימר למחנה בעלמא יהיב לה וכמו שפירש"י, הוכחה ניכרת הוכחה גמורה הניכרת לב"ד דאינו לשם קידושין בלא לאחר היחוד מ"מ הו' ראי' ואגלאי מלתא לפי יבס מומר, במרדכי פ' החולץ [בהגהות מרדכי סי' ק"ז] הביא בשם מר רב יהודאי שכתב דיבס מומר אינו זוקק אשת אביו גלא חליצה וכן אם הנעל מומר ומת בהמתו אין אשתו ע"ש שכתב במרדכי טעמא דגאונים ז"ל משום להוות מותר להלוות ברבית משום דלאו אחיך הוא וגבי וקשה לי דהתם מיירי באחיה דמזוה שהרי מותר להלוות מומר דלאו אחיו במזוה מותר להלוותו מ"מ אחיו הוא⁸³.

הדין כ"י שכתב ז"ל יש לתמוה על מי שעלה על דעתו הימר זה ועל מר יהודאי גאון שנכתב בשמו משום דגמירי הארץ עינים הו' ולפעמים כותבי' תלמידיו בשמו מה שלא עלה על דעתו אך על תלמידיו הכותבין כן יש לתמוה ועל נעל העיטור

הוא חלל כלל במאי שהוא בידה הוא כ"י חיי פלוני הו' כריתות אף שאין בידה א"צ גיל דהתם ביזמא ה"ט כיון דבמאי שמגורשת עכשיו הוא תנאי של כל י"ח חייב היה בדרך של המל"מ עכ"ל.

מלוואי חותם

חוששים לסבלותו כי כיון שהוכחה הוא מענין אחר ואין הבעה"ר מכוון במעשיו לומר שקירש בסבלותו או שלא קידש אלא מילתא אחרתא עבדי ומוה אנו מבינים שלא קידש בסבלותו אעפ"י שלא ה"י נאמן בהכרח ממעשיו אם ה"י מכוון לזה אכל הכרח שבא ממילא בלא כוונה עדיף טפי ע"ש וא"כ בניטין ע"ג ע"ב כך הוא שלא נתכוון לדבר אלא שפרע לה שכר ביאתה ואתגנה וממילא אנו מבינים שלא בעל לשם קידושין, משא"כ בהא דחשו' הרא"ש לפי הבנת משנה למלך שלא אמר דבר קודם יחדו אלא אח"כ אמר אלך ואבטל כדי שלא ירציאו עלינו דבה הרי פירש שלשם זה אמר כך שלא יאמרו בעל אחר גירושין אלא קודם גירושין הרי שנתכוון לבד במעשיו וקי' ובי עדיף זה מריבטרו ויפה השיג מ"ל אלא שכבר כתבתי דברי ראשונים וקאי על הוכחה שקודם יחדו עכ"ל, ועיין עוד באור גדול סי' ט' אות ו' בהגהה מש"כ לפי"ד רבינו ע"ש.

83 עיין נחשו' חתם סופר אהע"ז ח"ב סי' ע"ד שכתב שכבר הקשה כן החר"ד סי' רכ"ג דבשלמא אחים דכתיב גבי לכל אבידת אחיך וכדומה דמיירי מסתם בני אדם דאינם אחים בתולדה מבטן ומלידה ולא נקרא אחים אלא ע"י אחים במצוה למעוטי מומר אבל אחיה דיבום דהם אחים בתולדה מלידה וכזה אפי' מומר נמי מקרי אח שהרי אח עשוי ליעקב כתיב ע"ש.

84 עיין נחשו' חתם סופר אהע"ז ח"ב סי' ע"ד שכתב על רבינו דברש"י לא נמצאו חיבות אלו שירשים נחלה אחת אלא שירשים זא"ז ע"ש אי"כ הדבר תלוי כמה שירשים האחים זה את זה ולא כמה שירשים שניהם את אביהם, וא"כ לפמ"ש רבינו לעיל דמומר נקרא אחיו וא"כ יורשים זה את זה ושפ"י הו' מיוחד בנחלה, אמנם הריב"ז א"כ ביבמות שם כתב דלרש"י תרתי כפי יורשים זא"ז יורשים יורשה אחת מאביהן ולפי"ז א"ש ד' רבינו עכ"ד החת"ס, והנה כל קו' החת"ס הוא רק להסביר דאח יורש אחיו ולא ע"י משטר אלא להסביר דאח יורש רב ע"י משטר ע"י כצוה"ת סי' רצ"ו וכתב הרמב"ם

יה א"כ מוכח הו' עדי יסוד
 ר"א"ש וכתב הפירו' על דאי לא לא הו' א"כ די קדושין כן דמורה דלא בעיל לא מהני
 שאלו ואתה ואתה
 חוששין
 חתונה
 וק"ל
 ע"ל
 דל
 חן
 זר
 זל
 ח

